

Mr. sc. Marina Carić asistentica
Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu

UVJETNI ODUSTANAK OD KAZNENOG PROGONA¹

UDK: 343. 123. 3 (497.5)

Primljeno: 1. V. 2009.

Prethodno priopćenje

Članak je proširena i nadopunjena verzija izlaganja autorice na Međunarodnom kolokviju „Ius criminale: quo vadis?“ održanom u Rijeci 5.04.2008. god. U njemu se prikazuje rješenje instituta uvjetnog odustanka od kaznenog progona u Prednacrta Zakonika o kaznenom postupku, te daju određene sugestije u kojem bi se pravcu mogle kretati njegove izmjene. Kao polazište autorica uzima postojeći tekst Prednacrta, a ideje za sugestije pronalazi u Preporuci Komiteta ministara Vijeća Europe iz 1987. god. i novom austrijskom rješenju instituta odustanka od kaznenog progona iz 1999. god. U tom smislu predlaže i određene dopune i precizniji izričaj u čl. 522. ZKP/08. Budući da je u međuvremenu donesen novi Zakon o kaznenom postupku, nakon analize rješenja primjene načela svrhovitosti u čl. 521. i 522. ZKP/08, autorica zaključuje da to rješenje predstavlja značajno proširenje područja odlučivanja državnog odvjetnika prema tom načelu.

Ključne riječi: *Kazneni progon, načelo svrhovitosti, uvjetna odgoda, uvjetni odustanak, Hrvatska, Zakon o kaznenom postupku*

Posljednjih desetljeća 20. stoljeća mnogi europski pravosudni sustavi suočili su se s povećanjem broja ne samo složenih kaznenih predmeta, nego i onih kod kojih se očekuje blago kažnjavanje. Ovakav trend doveo je do produljenja vremena trajanja kaznenih postupaka i sve većih zaostataka u rješavanju predmeta, što sve utječe na smanjenje učinkovitosti i pravilno funkcioniranje kaznenog pravosuđa, kao i njegovu negativnu percepciju u javnosti. Kao moguća rješenja nastalog problema spominju se određivanje jasnih ciljeva kaznene politike, uvođenje mjera usmjerenih na dekriminalizaciju, depenalizaciju, diversifikaciju (*diversion*), posredovanje u kaznenim stvarima kao i pojednostavljenje kaznenog postupka.

Svi navedeni problemi prisutni su i u Republici Hrvatskoj u vrlo izraženom obliku. Budući da je u vrijeme izlaganja na spomenutom skupu rad na reformi kaznenoprocenog zakonodavstva bio u tijeku, i to u poodmaklom stadiju, bilo je pravo vrijeme za rasprave o budućim zakonskim rješenjima. Među brojnim pitanjima koja je trebalo riješiti bio je i institut odlučivanja o kaznenom progonu prema načelu svrhovitosti. Prednactrom Zakonika o kaznenom postupku (Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske, lipanj 2007. – u daljnjem tekstu Prednactr/07.) institut pod navedenim nazivom propisan je u glavi XVI. - Kazneni

¹ Rad predstavlja proširenu i nadopunjenu verziju autoričina priopćenja na Međunarodnom kolokviju „Ius criminale, quo vadis?“ koji je održan 5. travnja 2008. god. u Rijeci povodom obilježavanja deset godina rada Zavoda za kaznene znanosti Mošćenice, Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci.

progon i to u člancima 9, 9a i 10. Međutim, u bilješkama uz tekst, navodi se da sustavno mjesto tih propisa valja razmotriti, te da će se o eventualnim promjenama odlučiti naknadno kad se bude uređivalo ubrzane postupke. Iako nismo raspolagali cjelovitim tekstom Prednacrt, pokušali smo dati neke sugestije u kojem bi se pravcu mogle kretati te izmjene. Kao polazište uzet ćemo postojeći tekst Prednacrt, a ideje za sugestije pronalazimo u Preporuci Komiteta ministara Vijeća Europe br. R(87)18 od 17. rujna 1987. god. (u daljnjem tekstu: Preporuka) i novom austrijskom rješenju instituta odustanka od kaznenog progona.

Budući da je u međuvremenu, 15. prosinca 2008. godine donesen novi Zakon o kaznenom postupku (u daljnjem tekstu: ZKP/08)², držimo potrebnim osvrnuti se na zakonsko rješenje uvjetnog odustanka od kaznenog progona, te ga uporediti s rješenjem tog instituta u Zakonu o kaznenom postupku iz 1997. godine (koji je još uvijek na snazi,) odnosno s rješenjem u spomenutom Prednacrtu.

S obzirom na načelno značenje Preporuke³ najprije ćemo ukratko izložiti njen sadržaj, koji se odnosi na diskrecijski progon, što odgovara načelu svrhovitosti kaznenog progona. Citirana Preporuka pod načelom diskrecijskog progona podrazumijeva odluku o odustajanju od kaznenog progona (*waive*) ili obustavi kaznenog postupka (*discontinue*). Za donošenje tih odluka ovlašteno je tijelo kaznenog progona, samo ako ima dovoljno dokaza o krivnji počinitelja. Uvjeti na kojima se temelje spomenute odluke moraju biti propisani zakonom, pri čemu se može raditi i općenitim odredbama kao što je zaštita javnog interesa, što omogućava široku primjenu načela diskrecijskog progona. Obvezna je primjena pravila domaćeg prava kojim je primjerice regulirano načelo jednakosti građana pred zakonom i načelo individualizacije kazne. Pri donošenju odluke procjenjuje se njena opravdanost s obzirom na težinu i narav kaznenog djela, okolnosti počinjenja djela i njegove posljedice, osobne prilike osumnjičenika, očekivanu presudu suda, moguće posljedice za osumnjičenika, te interese oštećenika, odnosno žrtve. Odluka o odustanku, odnosno obustavi kaznenog progona može biti donesena kao samostalna odluka ili uz nju mogu biti vezane druge pravne posljedice u obliku dodatne sankcije upozorenja (*warning*) ili opomene (*admonition*). Odluka također može biti uvjetovana nekim prethodnim radnjama osumnjičenika (određeno činjenje, plaćanje novčanog iznosa, popravljanje štete žrtvi).

Donošenje odluke u pravilu je uvjetovano pristankom osumnjičenika (*consent*), što je osobito važno kad se od njega traži određeno ponašanje kao uvjet za odustanak od kaznenog progona. U slučaju osumnjičeničkova nepristanka, tijelo kaznenog progona nastavlja poduzimati procesne radnje usmjerene na kazneni progon. Pristanak ne mora biti izričit. Dovoljno je da osumnjičenik ne ospori odluku tijela

² Zakon o kaznenom postupku prihvaćen je u Saboru 15.12.2008., proglašen je 18.12.2008., objavljen u Narodnim novinama br. 152/08. od 24.12.2008., a djelomično je stupio na snagu 1.01.2009. godine. Zakonom je izričito određeno da taksativno navedene odredbe u tzv. „uskočkim predmetima“ stupaju na snagu 1.07.2009., a u ostalim predmetima 1.09.2011. godine.

³ Council of Europe, Committee of Ministers, Recommendation No R(87)18 Concerning the Simplification of Criminal Justice, Adopted by the Committee of Ministers on 17. september 1987 at the 41th Meeting of the Ministers Deputies, <http://cm.coe.int/ta/rec/1987/87r18.htm>,

progona ili dobrovoljno ispuni uvjete. Zahtijeva se slobodan pristanak, dat bez prisile, pri čemu osumnjičenik prethodno mora biti informiran o svojim pravima, kao i o pravnim posljedicama davanja, odnosno uskraćivanja pristanka.⁴

Odustanak od kaznenog progona može biti privremen (*temporary*) ili konačan (*final*), a nakon ispunjenja traženih uvjeta odluka mora biti konačna. Odluka o obustavi kaznenog progona može se temeljiti na priznanju krivnje osumnjičenika i tada je po pravnoj prirodi izjednačena s osuđujućom odlukom. Ako temelj odluke nije priznanje krivnje, odluka o odustajanju od kaznenog progona ne proizvodi pravne posljedice osuđujuće odluke. U postupak koji prethodi donošenju odluke o odustanku od kaznenog progona mora biti uključen i oštećenik, koji uvijek ima pravo tražiti popravljivanje štete uzrokovane kaznenim djelom. Oštećenik se smatra uključenim u postupak koji prethodi odluci o odustanku od kaznenog progona već samom dostavom te odluke⁵.

Austrijski Zakon o kaznenom postupku iz 1975., izmijenjen tzv. Diversionsnovelle iz 1999. (BGBl I 1999/55)⁶, u poglavlju IXa - Odustanak od kaznenog progona (diverzija) u §§ 90a – 90m regulira uvjetni odustanak od kaznenog progona državnog odvjetnika koji se temelji na sporazumu između okrivljenika i državnog odvjetnika kao specifičnoj vansudskoj nagodbi.⁷ Prema tom Zakonu (u daljnjem tekstu: austrijski StPO) državni odvjetnik može prije podizanja optužnice odustati od kaznenog progona zbog određenog kaznenog djela za koje se progona po službenoj dužnosti, ako su kumulativno zadovoljeni sljedeći uvjeti:

a) da je na temelju dostatno utvrđenog činjeničnog stanja utvrdio da ne dolazi u obzir obustava postupka;

b) da se kažnjavanje, s obzirom na ispunjenje jedne od alternativno određenih obveza okrivljenika i to: plaćanje određenog novčanog iznosa, obavljanje općekorisnog rada, određivanje roka kušnje eventualno pod nadzorom socijalnog radnika ili uz ispunjavanje određenih obveza, izravnane posljedice prouzročene počinjenjem kaznenog djela - ne čini potrebnim da bi se okrivljenika odvratilo od činjenja kažnjivih radnji i spriječilo druge u činjenju kažnjivih radnji;

⁴ O davanju izjave o odricanju od prava na pristup sudu vezano uz odustanak ili obustavu kaznenog progona vidi odluku Suda za ljudska prava De Weer v. Belgium, 6903/75, 27. february 1980. – European Court of Human Rights Deweer v. Belgium.

⁵ Osim prava na kompenzaciju, žrtvi se uvijek mora ostaviti mogućnost da traži preispitivanje odluke o odustajanju, odnosno obustavi kaznenog progona, kao i da sama poduzima kazneni progon protiv osumnjičenika. Vidi u tom smislu: Council of Europe, Committee of Ministers, Recommendation No. R(85)11 on the Position of the Victim in the Framework of Criminal Law and Procedure, <http://cm.int/ta/rec/1985/85r11.htm>, 23. studeni 2006.

⁶ Strafprozessordnung 1975 (StPO), Kundmachung der Bundesregierung vom 9. Dezember 1975 über die Wiederverlautbarung der Strafprozessordnung 1960, BGBl 1975/631 idF BGBl / 134/2002, http://www.sbg.ac.at/ssk/docs/stpo/stpo_index.htm

⁷ Posljednje bitne izmjene koncepcijskog značenja izvršene su Zakonom o izmjenama Zakona o kaznenom postupku 2004. godine. Taj se Zakon u Austriji primjenjuje od 1.01.2008. – Strafprozessreformgesetz, BGBl I 2004/19.

- c) da se radi o kaznenom djelu koje ne spada u nadležnost pokrajinskog kao porotnog suda;
- d) da se krivnja okrivljenika ne može ocijeniti teškom;
- e) da djelo nije imalo za posljedicu smrt čovjeka.

Iz navedenog proizlazi da moraju biti zadovoljeni kako formalni tako i materijalni uvjeti. Uz lako kazneno djelo, nizak stupanj krivnje, izostanak smrtno posljedice i izvršenje naložene obveze, državni odvjetnik mora biti uvjeren da će i bez kažnjavanja počinitelja biti udovoljeno zahtjevima specijalne i generalne prevencije. U tom slučaju, državno odvjetništvo priopćava okrivljeniku da namjerava protiv njega podići optužbu zbog počinjenog kaznenog djela, ali da će od toga odustati ako okrivljenik ispunji naloženu mu obvezu uz eventualno ispunjenje dodatnih uvjeta. Također se potanko informira o njegovim pravima i o pretpostavkama za odustajanje od kaznenog progona, te o potrebi njegove suglasnosti za to. Ukazuje mu se na mogućnost da sam predloži nastavljanje postupka, kao i na druge okolnosti koje mogu dovesti do toga. Upozorava se na potrebu plaćanja određenog paušalnog iznosa na ime troškova.

Zakonom je detaljno reguliran način provođenja pojedinih obveza, a detaljno su razrađeni i kriteriji pomoću kojih će državni odvjetnik procijeniti je li je određena obveza ispunjena. Okrivljeniku može biti naloženo da plati određeni novčani iznos u korist državnog proračuna. Visina novčanog iznosa ne smije biti veća od novčane kazne u visini od 180 dnevnih dohodaka uvećana za troškove kaznenog postupka koji bi bili plaćeni u slučaju osude. Iznos se plaća unutar roka od 14 dana po dostavi priopćenja državnog odvjetnika okrivljeniku o mogućnosti i uvjetima odustanka od kaznenog progona. Ako bi plaćanje novčanog iznosa nepravedno teško pogodilo okrivljenika, moguća je odgoda plaćanja najduže za šest mjeseci odnosno plaćanje djelomičnih iznosa u istom razdoblju. Odustajanje od kaznenog progona nakon plaćanja novčanog iznosa može se dodatno uvjetovati okrivljenikovom naknadom štete nastale kaznenim djelom unutar roka od šest mjeseci, te polaganjem dokaza o tome.

Obvezi obavljanja općekorisnog rada prethodi okrivljenikovo izričito izjašnjavanje o spremnosti da u određenom roku, ne duljem od šest mjeseci, bez naknade obavlja općekorisni rad. Taj rad treba biti izraz okrivljenikove pripravnosti da odgovara za počinjeno djelo. Obavlja se u slobodno vrijeme u pogodnoj ustanovi s kojom se sklapa sporazum. Ne smije se obavljati više od osam sati dnevno, odnosno 40 sati tjedno, ukupno najviše do 240 sati. Pri organiziranju rada treba voditi računa o mogućnosti istovremenog obrazovanja, usavršavanja te obavljanja profesionalne djelatnosti okrivljenika. Nisu dozvoljene općekorisne činidbe koje bi predstavljale nedopustiv zahvat u osobna prava i način života okrivljenika. Okrivljeniku može biti naložena dodatna obveza kao uvjet za odustajanje od kaznenog progona da unutar roka od šest mjeseci naknadi štetu nastalu počinjenjem kaznenog djela, odnosno pridonese izravanju posljedica djela.

Uz privremeni odustanak od kaznenog progona može biti određeno vrijeme kušnje (provjeravanja) u trajanju od jedne do dvije godine, koje počinje teći dostavom obavijesti okrivljeniku o privremenom odustajanju. Ako je to moguće i svrhovito, privremeni odustanak od progona može se dodatno uvjetovati obvezom okrivljenika da izričito izrazi spremnost da će tijekom vremena kušnje ispunjavati određene dužnosti, kao što je naknada nastale štete, odnosno pridonosenje izravanju posljedica djela, uz obvezno prihvaćanje potpore socijalnog radnika ili osobe s iskustvom u psihosocijalnom tretmanu.

Odustanak državnog odvjetnika od kaznenog progona može, uz opće pretpostavke, biti uvjetovan ispunjenjem sljedećih kumulativno određenih uvjeta: a) ako je okrivljenik spreman odgovarati za svoje djelo i suočiti se s njegovim uzrocima, b) ako okrivljenik izravna posljedice djela naknadom štete nastale djelom ili pridonosenjem izravanju posljedica djela na drugi način, c) ako okrivljenik preuzme obveze koje ukazuju na spremnost da ubuduće propušta ponašanja koja su dovela do počinjenja djela. Postizanje izravanja ovisi o suglasnosti oštećenika, koji se aktivno uključuje u nastojanja za izravanje ako je na to spreman. Državno odvjetništvo može zatražiti od postavljenog pomiritelja da oštećenika i okrivljenika informira o mogućnosti izravanja posljedica djela, te da ih vodi i podrži u izravanju. Pomiritelj izvještava državnog odvjetnika o sporazumu o izravanju, nadzire njihovo ispunjavanje i podnosi završni izvještaj, ako je okrivljenik udovoljio obvezama barem toliko da se može smatrati da će sporazum poštivati ili ako se više ne može očekivati postizanje izravanja.

Državni odvjetnik nastaviti će s kaznenim progonom od kojega je bio privremeno odustao ako okrivljenik nije uopće ili u potpunosti, odnosno pravodobno ispunio naloženu mu obvezu. Izuzetno neće nastaviti s progonom ako odluči izmijeniti obvezu okrivljeniku. Do nastavka prekinutog kaznenog progona doći će i u slučaju kada je protiv okrivljenika kojem je bio određen rok kušnje, prije isteka tog roka došlo do pokretanja kaznenog postupka zbog nekog novog ili novootkrivenog drugog kaznenog djela. Međutim, državni odvjetnik može odustati od nastavka kaznenog postupka čak i ako okrivljenik nije ispunio obvezu, pod uvjetom da se nastavak postupka zbog posebnih ili bitno izmijenjenih okolnosti više ne čini nužnim ili jer naložene obveze nepravedno teško pogađaju okrivljenika. U potonjem slučaju državno odvjetništvo može primjereno izmijeniti visinu novčanog iznosa ili prirodu obveze. Ako u nastavljenom kaznenom postupku okrivljeniku bude izrečena bezuvjetna novčana kazna, u tu će se kaznu uračunati novčani iznosi koje je okrivljenik platio. Ostale određene činidbe se ne nadoknađuju, već samo na primjeren način utječu na kaznu.

Pri postupanju po načelu svrhovitosti mora se voditi računa i o interesima oštećenika. Predviđena je obveza njegova opsežnog informiranja kojim pravima raspolaže, kao i o prikladnim institucijama za zaštitu žrtava. Oštećenika treba saslušati prije odustanka od kaznenog progona, ako se to ukaže potrebnim radi zaštite njegovih interesa. Uvijek ga se mora obavijestiti o izraženoj spremnosti okrivljenika da naknadi štetu nastalu počinjenjem kaznenog djela ili pridonese

izravanju posljedica djela, te kad je okrivljenik preuzeo neku drugu obvezu koja se odnosi na interese oštećenika. Ako za to izrazi spremnost, oštećenik se uključuje u nastojanja za postizanje izravanja posljedica djela, koje ovisi o njegovoj suglasnosti. Izuzetak je uskraćivanje suglasnosti iz razloga koji se u kaznenom postupku ne uvažavaju.

Ovako koncipiran institut uvjetnog odustanka od kaznenog progona u austrijskom kaznenom procesnom pravu sadrži u sebi konsenzualne elemente vansudske nagodbe, kojom se nastoji izbjeći vođenje kaznenog postupka. U pojedinim posebnim obvezama naloženim okrivljeniku prisutna su i obilježja mirenja ili medijacije, kao i restorativne pravde uz naglašeno uvažavanje interesa oštećenika. Određivanje roka kušnje uz eventualni nadzor socijalnog radnika unosi duh parapenalnih sankcija, ali prije provođenja kaznenog postupka, odnosno bez njegovog provođenja. Sve te mogućnosti obogaćuju ovaj institut čineći ga prilagodljivim konkretnim potrebama individualizacije načina izbjegavanja kaznenog postupka za različita kaznena djela.

Članak 9. Prednacrtu Zakonika o kaznenom postupku (u daljnjem tekstu: Prednacrt) najvećim je dijelom identičan sa člankom 175. važećeg Zakona o kaznenom postupku (u daljnjem tekstu: ZKP/97) s manjim odstupanjima. Državni odvjetnik može odlučiti da odgodi provedbu kaznenog progona ako su kumulativno ispunjene sljedeće pretpostavke: a) da je kaznena prijava podnesena za kazneno djelo za koje je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina; b) da je djelo nižeg stupnja krivnje; c) da razmjeri štetnih posljedica ne nalažu javni probitak kaznenog progona; d) da postoji privola osumnjičenika na odgodu početka kaznenog progona i njegova pripravnost da ispuni jednu ili više obveza navedenih u Zakonu, i e) da postoji suglasnost oštećenika s odgodom provedbe kaznenog progona. Valja primijetiti da je proširenje primjene uvjetne odgode kaznenog progona na kaznena djela za koja je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina (umjesto do tri godine kako je sada predviđeno), sasvim prihvatljivo. To je u skladu i s predviđenim pomicanjem visine gornje granice kazne za kaznena djela za koja se provodi sumarni kazneni postupak, koja je s pet pomaknuta na osam godina.

Pomicanjem linearno određene granice kruga kaznenih djela na koja se može primijeniti spomenuta odredba ne dovodi se u pitanje suštinsko obilježje i vrstu kriminaliteta za koji je primjereno postupanje po načelu svrhovitosti, odnosno uvjetna odgoda kaznenog progona. To također ne utječe na tumačenje pojma "djelo nižeg stupnja krivnje" shvaćenog kao kombinacija objektivnih i subjektivnih elemenata konkretnog sadržaja krivnje bez obzira o kojem se obliku krivnje radi.⁸ Ne mijenja se ni tumačenje sintagme "razmjeri štetnih posljedica ne opravdavaju

⁸ Autori su suglasni u tumačenju ovog pojma, navodeći da se posebice može raditi o slučajevima skrivljene zablude, slučajevima u kojima Kazneni zakon predviđa kaznena djela s posebnim sadržajem krivnje ili blaže kažnjavanje zbog posebnih sastojaka u krivnji počinitelja koje zakon uzima kao privilegirajuća obilježja. Tako: Pavišić, B.: Komentar Zakona o kaznenom postupku, V. izdanje, Rijeka, 2005., str. 229.; Krapac, D.: Kazneno procesno pravo, I. knjiga: Institucije, III. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, 2007., str. 81.

javni probitak kaznenog progona". Pri procjeni razmjera štetnih posljedica valja uzeti u obzir ukupnu posljedicu kao stvarni učinak kaznenog djela, bez obzira je li ta posljedica u zakonskom opisu kaznenog djela. Ovakvo tumačenje u konkretnom slučaju čini djelo u cjelini takvim da zapravo nema javnog interesa za kazneni progon.⁹ Također ostaju u jednakoj mjeri prisutna obilježja negocijalnosti izražena privolom osumnjičenika i pripravnošću da ispuni određene obveze, te suglasnost oštećenika, što također predstavlja pretpostavku za donošenje rješenja o odgodi početka kaznenog progona.

Obveze koje mogu biti određene osumnjičeniku navedene u Prednacrtu ostale su nepromijenjene, a mogu biti: a) izvršenje kakve činidbe u svrhu popravljivanja ili naknade štete prouzročene kaznenim djelom; b) uplata određene svote u korist javne ustanove, u humanitarne ili karitativne svrhe, ili u fond za naknadu štete žrtvama kaznenih djela; c) ispunjenje obveze zakonskog uzdržavanja; d) obavljanje rada za opće dobro na slobodi; e) podvrgavanje odvikavanju od droge ili drugih ovisnosti sukladno posebnim propisima; f) podvrgavanje psihosocijalnoj terapiji radi otklanjanja nasilničkog ponašanja uz pristanak osumnjičenika na napuštanje obiteljske zajednice za vrijeme trajanja terapije.

Za istaknuti je da je postojeći katalog obveza sadržajno raznolik i bogat, prilagodljiv različitim kaznenim djelima, pri čemu se određivanje nekih obveza i njihova provedba u praksi pokazala dosta učinkovitom.¹⁰ Dosadašnje iskustvo trebalo bi predstavljati dobar temelj za buduću primjenu pojedinih obveza, kako postojećih tako i eventualno novih.

Državni odvjetnik je dužan upozoriti oštećenika, prije davanja njegove suglasnosti, da u slučaju donošenja odluke o odbacivanju kaznene prijave gubi pravo postupati kao supsidijarni tužitelj. Ako osumnjičenik ispuni obveze koje su mu naložene, državni odvjetnik donosi rješenje o odbacivanju kaznene prijave. To rješenje, kao i rješenje o odgodi provedbe kaznenog progona, državni je odvjetnik dužan dostaviti oštećeniku i podnositelju kaznene prijave uz upozorenje oštećeniku na pravo ostvarivanja imovinsko-pravnog zahtjeva u parnici.

Uspoređivanjem rješenja predviđenog Prednacrtom i Preporuke dolazi se do zaključka da su u predloženom rješenju dosljedno provedena načelna stajališta iz Preporuke, kako u pogledu formalnih i materijalnih uvjeta primjene instituta uvjetne odgode kaznenog progona, tako i same pravne prirode tog instituta sa konsenzualnim elementima. To ipak ne znači da se zakonsko rješenje ne može poboljšati. Na to upravo ukazuje austrijsko rješenje tog instituta, iz kojeg se mogu crpiti ideje za izmjene našeg zakonskog rješenja. Valja razmisliti o dopuni navedenih činidbi, koje su po našem mišljenju dobro koncipirane, dapače neke i originalne, ali bi im uvođenje roka kušnje s dodatnim uvjetima i nadzorom

⁹ Usporedi: Pavišić, B.: o.c., str. 229.-230.

¹⁰ To potvrđuje istraživanje o primjeni čl. 175. ZKP na području Općinskog državnog odvjetništva u Splitu za razdoblje od 1.01.1998. do 31.12.1999. god. Vidi поближе: Carić, M.: Načelo svrhovitosti (oportuniteta) kaznenog progona iz članka 175. Zakona o kaznenom postupku i njegova primjena u praksi, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, god. 8, br. 1/2001., str. 627.-638.

socijalnog radnika, te medijacije u izravnanju posljedica djela, pridonijelo mogućnosti veće individualizacije obveza. Također, treba detaljno razraditi uvjete i provedbu konkretnih obveza, te kriterije za utvrđivanje jesu li one izvršene, jer za sada, iako dobro zamišljene, neke od njih otvaraju mogućnosti lutanja u njihovoj primjeni, pa čak i njihovog izostanka. Budući da Prednacrt u ostalim odredbama znatno šire regulira položaj i prava oštećenika (čl. 47. st. 1-4., čl. 47a. st. 1. toč. 1. i st. 3., čl. 47d. st. 1. toč. 1., 11. i 12. Prednacrt) otvara se mogućnost njegovog aktivnijeg uključivanja i u ovaj način rješavanja "kaznenog spora" izvan sudskog postupka. Vjerujemo da se izvjesnim korekcijama institut uvjetne odgode kaznenog progona može svrstati među vrlo učinkovita i po pravnoj naravi suvremena zakonska rješenja.

Za razliku od spomenutog Prednacrt, u kojem su odredbe o postupanju po načelu svrhovitosti – čl. 9., 9a. i 10. bile predviđene u glavi XVI. - Kazneni progon, u novom Zakonu o kaznenom postupku te su odredbe smještene u skraćeni postupak, na koji se i odnose. Uvrštene su među zajedničke odredbe skraćenog postupka, te slijede odmah nakon opće odredbe o primjeni pravila tog oblika postupka. Ovakva njihova pozicija opravdana je, budući da je moguće postupanje državnog odvjetnika po načelu svrhovitosti vezano uz kaznena djela kažnjiva blažim kaznama iz nadležnosti općinskih sudova za koja se provodi skraćeni postupak.

Člankom 521. i 522. ZKP/08 znatno je proširena primjena pravila o postupanju prema načelu svrhovitosti. U oba slučaja primjene načela svrhovitosti državni je odvjetnik ovlašten odbaciti kaznenu prijavu ili odustati od već započetog kaznenog progona uz jednak osnovni uvjet – ako postoji osnovana sumnja da je počinjeno kazneno djelo za koje se progona po službenoj dužnosti i za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina, te uz ispunjenje dodatnih posebnih uvjeta. Članak 521. ZKP/08 predstavlja novost u usporedbi sa ZKP/97 u kojem takvo zakonsko rješenje nije uopće postojalo. Radi se o nešto izmijenjenom tekstu članka 9a Prednacrt. Tom je odredbom državni odvjetnik ovlašten za kaznena djela zapriječena novčanom kaznom ili kaznom zatvora do pet godina rješenjem odbaciti kaznenu prijavu ili odustati od kaznenog progona ako je ispunjen jedan od sljedećih posebnih uvjeta:

a) ako je s obzirom na okolnosti u kaznenom postupku prema okrivljeniku vjerojatna primjena čl. 58. KZ (oslobođenje od kazne);

b) ako je protiv okrivljenika već u tijeku izvršenje kazne ili sigurnosne mjere, a pokretanje kaznenog postupka za to drugo kazneno djelo nema svrhe s obzirom na težinu, narav djela i pobude iz kojih je počinjeno, te na rezultate koje je kaznenopravna sankcija ostvarila na počinitelja da ubuduće ne čini kaznena djela;

c) ako je okrivljenik izručen ili predan stranoj državi ili međunarodnom kaznenom sudu radi provođenja postupka za drugo kazneno djelo;

d) ako je okrivljenik prijavljen za više kaznenih djela, ali je svrhovito da se osudi samo za jedno, s obzirom da pokretanje kaznenog postupka za druga kaznena djela ne bi imalo bitnog utjecaja na izricanje kazne ili drugih sankcija.

Proširenje ovlasti državnog odvjetnika za primjenu načela svrhovitosti na navedene slučajeve valjalo bi shvatiti kao značajan doprinos izbjegavanju vođenja kaznenog postupka u svim situacijama u kojima se pravo države na kažnjavanje – *ius puniendi* – već ostvarilo ili uopće nije neophodno.

Odredba članka 522. ZKP/08 zapravo je izmijenjena odredba članka 175. ZKP/97¹¹, koja je, s jednom razlikom, bila predviđena kao članak 9. Prednacrta. Tekst odredbe sadržajno je pretrpio kvalitetne promjene. Prva se sastoji u proširenju primjene načela svrhovitosti za kaznena djela zapriječena kaznom zatvora do pet godina, umjesto dosadašnjih tri godine, što je u skladu s povišenjem granice kazne zatvora u skraćenom postupku na osam, odnosno više od osam godina zatvora. Člankom 520. ZKP/08 propisano je da općinski sudovi vode samo skraćeni postupak.¹² Uvjet postojanja osnovane sumnje da je počinjeno kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti zapriječeno novčanom kaznom ili kaznom zatvora do pet godina, predstavlja jednostavniji i širi izričaj, u kojem se eksplicitno ne govori o nižem stupnju krivnje i razmjerima štetnih posljedica koje ne nalažu javni probitak kaznenog progona. To, naravno, ne sprječava državnog odvjetnika da izvrši sveobuhvatnu ocjenu prirode i značenja kaznenog djela u konkretnom slučaju, kao i postojanja, odnosno nepostojanja javnog probitka kaznenog progona. Druga dva ključna uvjeta za donošenje rješenja o odbacivanju kaznene prijave, odnosno za odustanak državnog odvjetnika od kaznenog progona jasno su navedena. Državni odvjetnik prethodno mora pribaviti suglasnost žrtve ili oštećenog,¹³ te dobiti pristanak okrivljenika za preuzimanje i izvršenje jedne od obveza navedenih u čl. 522. st. 1. ZKP/08 u roku ne duljem od godine dana.

Predviđene obveze koje su precizirane i dijelom proširene u odnosu na čl. 175. ZKP/97 i čl. 9. Prednacrta, mogu se sastojati u sljedećem:

- a) izvršenje kakve činidbe u svrhu popravljanja ili naknade štete prouzročene kaznenim djelom;
- b) uplata određene svote u korist javne ustanove, u humanitarne ili karitativne svrhe;
- c) isplata dospjelog zakonskog uzdržavanja i urednog plaćanja dospjelih obveza;

¹¹ U praksi je primjena odredbe članka 175. ZKP/97. bila rijetka na što ukazuju neka istraživanja. Vidi Sirotić, Vlado: Primjena načela svrhovitosti iz članka 175. Zakona o kaznenom postupku, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, god. 13., br. 1/2006., str. 47.-55.

¹² Prema sadržaju odredbi o nadležnosti sudova, koji je usuglasila redakcijska radna skupina pri izradi Nacrta prijedloga ZKP, općinski sudovi sudili bi za kaznena djela do 12 godina zatvora, uz iznimku točno određenih djela posebne težine, koja bi prešla u nadležnost županijskih sudova. Usp. Mazalin, Sanja: Skraćeni postupak i ostali posebni postupci u Prijedlogu Zakona o kaznenom postupku, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, god. 15, br. 2/2008., str. 755.

¹³ Pravni položaj žrtve i oštećenika detaljno je reguliran u glavi V. ZKP/08.

d) obavljanje rada za opće dobro na slobodi;

e) podvrgavanje odvikavanju od droge ili drugih ovisnosti sukladno posebnim propisima;

f) podvrgavanje psihosocijalnoj terapiji radi otklanjanja nasilničkog ponašanja uz pristanak osumnjičenika na napuštanje obiteljske zajednice za vrijeme trajanja terapije.

Rješenje o odbacivanju kaznene prijave ili o odustajanju kaznenog progona doneseno temeljem članka 521. i 522. ZKP/08 državni odvjetnik dostavlja okrivljeniku, oštećeniku i podnositelju kaznene prijave, uz pouku oštećeniku da svoj imovinskopravni zahtjev može ostvarivati u parnici. Također će u rješenju odrediti rok u kojem okrivljenik mora ispuniti preuzetu obvezu, koji ne smije biti dulji od godine dana. Protiv rješenja državnog odvjetnika žalba nije dopuštena.

Ako državni odvjetnik u slučajevima iz članka 521. ZKP/08 izjavi da uvjetno odustaje od kaznenog progona, sudac će rješenjem prekinuti kazneni postupak, dok će nakon odustajanja državnog odvjetnika od optužbe u slučajevima iz članka 521. i 522. ZKP/08 sudac rješenjem obustaviti kazneni postupak.

Novo zakonsko rješenje primjene načela svrhovitosti predstavlja značajno proširenje područja odlučivanja državnog odvjetnika prema tom načelu u dva smjera. To se naročito očituje u izričitom navođenju slučajeva iz članka 521. ZKP/08 u kojima se svrhovitost vođenja kaznenog postupka procjenjuje s obzirom na već ostvareno pravo države na kažnjavanje, odnosno nepotrebnost kažnjavanja u konkretnom slučaju. Treba vjerovati da će ovo rješenje znatno pridonijeti rasterećenju pravosuđa u predmetima kod kojih je vođenje postupka neracionalno zbog postojanja određenih materijalnopравnih ili procesnopравnih okolnosti. Formalnopравna odluka o predmetu postupka kao posljedica uvjetnog odustanka državnog odvjetnika od kaznenog progona, ostavlja mogućnost nastavka postupka ako dođe do promjene pravne situacije.

Drugi slučaj primjene načela svrhovitosti iz članka 522. ZKP/08 dao je državnom odvjetniku općinske nadležnosti velike ovlasti prilikom procjene svrhovitosti procesuiranja konkretnog počinitelja. U usporedbi sa ZKP/97 proširena je kategorija kaznenih djela na sva kaznena djela za koja se goni po službenoj dužnosti, a za koja se može izreći novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina. Time se državni odvjetnik ne oslobađa obveze da pri donošenju odluke o odbacivanju kaznene prijave ili odustanku od kaznenog progona procjenjuje njenu opravdanost s obzirom na težinu i narav kaznenog djela, okolnosti počinjenja djela i njegove posljedice, te osobne prilike osumnjičenika. Obveza prethodnog pribavljanja suglasnosti žrtve ili oštećenika dobija novu dimenziju detaljnom regulacijom pravnog položaja žrtve i oštećenika kao subjekta čija se prava sustavno štite odgovarajućim odredbama Zakona. Učinkovitoj provedbi odredbe pridonose detaljno razrađene obveze osumnjičenika kao i određenog roka za njihovo izvršavanje. Sve navedeno čini ovo zakonsko rješenje usklađenim sa smjernicama navedenim u Preporuci Komiteta ministara Vijeća Europe iz 1987. godine.

Još jedno novo rješenje moglo bi znatno pridonijeti češćoj i učinkovitoj primjeni ovog instituta. Državni odvjetnici su u dosadašnjoj praksi dijelom zazirali od primjene članka 175. ZKP/97 zbog relativno komplicirane procedure koja je prethodila donošenju konačne odluke o odbacivanju kaznene prijave, budući da je trebalo donijeti dva rješenja: rješenje o odgodi započinjanja kaznenog progona i rješenje o odbacivanju kaznene prijave. Člankom 522. ZKP/08 predviđeno je donošenje samo jednog rješenja o odbacivanju kaznene prijave ili odustanku od kaznenog progona. Istina, postupak prethodnog pribavljanja suglasnosti žrtve ili oštećenika i pristanka okrivljenika na preuzimanje obveze, također zahtijeva poduzimanje određenih radnji. Unatoč tome, držimo da će državni odvjetnik, s obzirom na svoju novu ključnu ulogu u kaznenom postupku koja znači njegovo veće opterećenje, biti motiviran da pogodne slučajeve riješi izbjegavanjem vođenja kaznenog postupka, pribjegavajući konsenzualnom rješenju. To ne utječe na pravnu prirodu ovog instituta kao uvjetne odgode kaznenog progona, kao ni na mogućnost da u slučaju neizvršavanja preuzete obveze okrivljenik ponovno bude procesuiran. Praksa će, kao i uvijek, postavljajući određena pitanja i odgovorajući na njih, pokazati pravu vrijednost ovog dobro zamišljenog instituta.

CONDITIONAL WAIVE OF CRIMINAL PROSECUTION

This article is an extended and supplemented version of the author's presentation at an international conference entitled „Ius criminale: quo vadis?“ held in Rijeka on 5.04.2008. This article presents the solution of the institution of conditional waive of Criminal prosecution in the preliminary draft of the Criminal Procedure Act and offers certain suggestions on which direction its amendments should take. As a starting point, the author takes the existing text of the preliminary draft. The ideas for the suggestions are found in the Recommendations of the Council of Europe Committee of Ministers in 1987 and in the new Austrian solution of the institution of waive of criminal prosecution in 1999. In this sense, the author also suggests certain amendments and more precision of expression in art. 522 of the Criminal Procedure Act/08 (ZKP/08). Given that, in the meantime, a new Criminal Procedure Act has been passed, after analysis of the solution of the application of the principle of opportunity in art. 521 and 522 of the Criminal Procedure Act /08 (ZKP/08), the author concludes that this solution represents a considerable widening of the area of the General Attorney's decision making towards that principle.

Key words: *Criminal prosecution, principle of opportunity, conditional postpone, conditional waive, Croatia, Criminal Procedure Act.*